

SOTAKOIRAT TALVI- JA JATKOSODASSA.

Harva nykyään muistaa tai on edes koskaan kuullut, että Talvi- ja jatkosodassa oli sotilaiden lisäksi myös sotakoiria. Ne olivat tarkoin valittuja ja koulutettuja yksilöitä vaikeaa ja vastuullista tehtäväänsä varten. Ylipäällikön, Suomen marsalkka C.G. Mannerheimin käskystä annettiin jokaiselle koiralle ja sen omistajalle kunniakirja tunnustukseksi osallistumisesta taisteluihin sodassa 1941-1944.

Sotakoirat joutuivat toimimaan varsin poikkeuksellisissa ja ankarissa olosuhteissa. Niiden oli sopeuduttava kestämaan sekä fyysisiä että psyykkisiä rasituksia, vaihtuvia sääolosuhteita sekä häiriintymättä toimimaan sodan melskeessä; konekivääritulen paukkeessa, kranaatinheittimien ja tykistökeskityksen ryskeessä sekä pommikoneiden jyrinässä. Hyvän sotakoiran tulee olla valpas ja voimakas sekä kestävä ja hyvähermoinen. Parhaiten selviytyivät saksanpaimenkoirat ja airedalenterrierit näistä vaativista tehtävistä. Puolustusvoimien tarvitsemat koirat saatiin siviilihenkilöiltä joko vapaaehtoisesti luovutettuina tai suojeluskuntapiireissä järjestettyjen pakko-ottojen avulla. Jotkut toivat oman kouluttamansa koiran mukanaan rintamalle. Koiria valittaessa ne joutuvat sekä luonne- että käyttötösteihin. Sen jälkeen niitä koulutettiin erikoistehtäviään varten 6-12 kuukautta. Lopputulos riippui suuresti koiran perusluonteesta sekä kouluttajan kokemuksesta ja pitkäjänteisyydestä. Kaikista kotikoirista ei ollut sotakoiriksi, ja noin puolet niistä palautettiin omistajilleen soveltumattomina tehtäväänsä. Myös koiranohjaajat valikoituivat hyviin ja vähemmän sopiviin. Pitkänlinjan sotakoiraupseerit olivat menestyksen suhteen ratkaisevassa asemassa. Niiden armeijakuntien alueilla, joissa heitä toimi, oli sotakoirien käytön tulokset hyviä ja tarkoituksen mukaisia.

Talvi- ja varsinkin jatkosodassa sotakoiria käytettiin viestikoirina ja haavoittuneiden etsinnässä, partiomiesten mukana tiedustelu- ja jälkikoirina, sotapoliisien apuna ja sotavankien vahtimisessa, sekä valtion omaisuuden vartiointissa. Talvisodassa eivät suomalaiset vielä pystyneet täysin hyödyntämään sotakoiriaan, talvi oli poikkeuksellisen ankara, koirat puutteellisesti koulutettuja ja niiden määrä oli vähäinen. Jatkosodan loppuvaiheessa armeijallamme oli käytössään jo noin 850 koiraa ja paremmin erikoistehtäviinsä koulutettuja. Mutta niitä oli edelleen liian vähän, sillä arvioitu tarve olisi ollut 2000 koiraa. Myös vastapuolella oli käytössään sotakoiria, hyvin koulutettuja ja määrällisesti paljon enemmän kuin meillä.

Sotatoimialueella tilanteet saattoivat vaihdella nopeasti. Aina ei ollut aikaa vetää tapsia etulinjaan, eikä se aina ollut edes mahdollista. Yhteys hyökkäyskärjen ja komentopaikan välillä piti kuitenkin toimia kaikissa olosuhteissa. Tämän varmistamiseksi koulutettiin viestikoiria sodanajan tarpeisiin. Sen kaulapannassa oli metallinen lieriö, jonka sisällä kirjoitettu viesti kuljetettiin. Vaikeat maasto- ja luonto-olosuhteet, eivät soveltuneet koirille raskaan kelan ja tapsin vetämiseen. Koulutuksen pääperiaatteena oli, että viestikoira juoksi aina kahden sille tutun henkilön väliä, esim. pataljoonan esikunnasta etulinjaan ja takaisin. Tässä koiria auttoi niiden erittäin hyvä haju- ja maisemamuisti. Viestin etäisyys oli 2-3 km, hyvillä koirilla jopa 5 km. Ne etenivät keskivaikeassa maastossa kilometrin 4-5 minuutissa. Matkaa saattoi kertyä päivän mittaan yli 30

kilometriä. Hyvä viestikoiria saattoi tuoda viestiretkeltään muutakin hyödyllistä tietoa. Se kantoi suussaann tunnusmerkinä haavoittuneen tai jopa kuolleen sotilaan päähinettä, rukkasta tai jopa tuntolevyä. Hyvänä jälkikoirana se johdatti partiomiehet myöhemmin takaisin tapahtumapaikalle ensiapua ja evakuointia varten.

Partio- ja jälkikoiralta vaadittiin ehdotonta tottelevaisuutta ja itsehillintää vaativissa takaa-ajo ja partiointi -tehtävissä. Koiran piti oppia tottelemaan äänettömiä käsimerkkejä, vaihtamaan suuntaa, menemään maahan, pysyen paikallaan kuono maata vasten painautuneena tai edetä maastossa ryömien itseään paljastamatta. Sen tuli mahdollisimman äänettömästi reagoida näkemäänsä ihmiseen, tai edessä olevaan esteeseen kuten maamiinaan tai jopa viiksilankaan. Se ilmaisi havaintonsa koiran ohjaajalle oppimallaan tavalla, joko äänettömästi päätään sivusuuntiin käännellen, niskakarvojaan pörhistellen tai häntäänsä heiluttaen. Se ei saanut missään nimessä haukkumalla paljastaa havaintoaan ja samalla itseään ja sen mukana liikkuvia partiomiehiä. Rintamalla koiria jatkokoulutettaessa käytettiin myös venäläisiä vankeja apuna, jotta koirat saivat aidon kosketuksen puna-armeijan varusteiden, mahorkan ja imelän saippuan hajuun. Partiokoiria käytettiin usein myös pimeään aikaan desantteja jäljittämässä ja ennestään tuntemattomia alueita tiedusteltaessa. Tiheäpuustoiset lumiset metsämaastot eivät soveltuneet partiokoirien ahkionvetoon. Peltoaukeita ja järvenselkiä ylitettäessä koulutetut sotakoirat sen sijaan saattoivat vetää ahkioissaan suuriakin kuormia muonaa ja ammuksia.

Sotapoliisikoiran ja vankien vartiointitehtävässä olevan sotakoiran tuli olla perusluonteeltaan aggressiivinen, mutta ei hallitsemattoman vihainen. Sen tuli haukkua herkästi ja näyttää tarvittaessa kulmahampaitaan osoitukseksi tilanteen vakavuudesta, mutta vain käskystä käydä kiinni ja purra. Vartiokoiran tuli aina olla valppaana ja herkeämättä tarkkailla ympäristöään vartioidessaan valtion omaisuutta; siltoja ja rautateitä, varikoita ja voimalaitoksia sekä muita sotilaallisesti tärkeitä kohteita. Myös sotasairaaloitten ja esikuntien päivystäminen vartioimalla kuului sotakoiran tehtäviin.

Pitkänlinjan kennelmies Pentti Ilmari Luotola syntynyt 3.9.1917, Helsingissä. Hänen koiraharrastuksensa ennen sotia olivat keskittyneet näyttely- ja palveluskoirien kasvattamiseen ja kouluttamiseen. Hän toimi aktiivisesti koko elämänsä Suomen Palveluskoiraliiton ja Suomen Kennel-liiton jäsenenä. Ensimmäisen kosketuksen sotakoirien koulutukseen Luotola sai hyvän ystävänsä eläinlääkäri Birger Brüningin perustamassa yksityisessä "Sotakoiraosastossa" lähellä Savonlinnaa. Vaikka sotakoiraosastoa ei oltu virallista vahvistusta, koulutettiin siellä miehiä ja koiria armeijan tarpeisiin. Varsinainen Sotakoiraopisto perustettiin Hämeenlinnaan Talvisodan alkaessa ja sen toiminta loppui joulukuussa 1944, kun siviilien omistamat viimeiset sotakoirat kotiutettiin. Kun Pentti Luotola sai komennuksen sotaan, hän palveli Karjalan kannaksella, Syvärillä, viidennen armeijakunnan alueella, JR8:n viestikomppanian sotakoiraupseerina. "Tuntemattoman sotilaan" rykmentissä, JR8:ssa koirat toimivat pääasiallisesti viestikoirina ja hyökkäyskärjen tunnustelijoina. Sotien välissä vänrikki Luotola toimi Helsingin Sotakoirasuojeluskunnan paikallispuhjoikönä. Sotakoirien tottelevaisuuskoulutuksella oli suuri merkitys. Siviilissä saatuja perustaitoja täydennettiin sodan aikana sotakoiraopistossa Äänislinnassa. Tällöin esim. miinakoulutuksessa käytettiin esineitä, joihin oli kätkeyty räjähdysaineen hajua ja viiksilankakoulutuksessa koira opetettiin pysähtymään, olemaan koskematta lankaan ja väistämään sitä. Myös koiranohjaajakursseja ja tottelevaisuuskilpailuja järjestettiin rintamaolosuhteissa. Jatkosodassa luutnantti Luotola toimi Aunuksen rykmentin sotakoiraosaston puhjoikönä. Sodan aikana hänellä oli kaikkiaan viisi omaa, kouluttamaansa koira mukanaan rintamalla; Sota-Siro ja Iro sekä Wuff ja "punaupseeri" Andy, joka sai lisänimensä haavoituttuaan vihollisen kranaatinsirpaleesta silmäkulmaansa. Haava kursittiin kiinni joukkosidontapaikalla, "ja sota jatku". Edellä mainitut koirat olivat saksanpaimenkoiria, ja toimivat viestikoirina kun taas hänen omistamansa airedalenterrieri Poukku toimi partio- ja vartiokoirana.

Sotakoirista kuoli sodan aikana noin 100 koiraa. Sodan loppuessa muut koirat kotiutettiin, enemmän tai vähemmän häiriintyneinä sodan melskeistä. Meidän kaikki koirat palasivat kotiin hyväkuntoisina ja terveinä. Ainoastaan Poukulle jäi sotamuistona tapa, että se näykyi kaikkia vieraita ihmisiä housunlahkeesta, ei kuitenkaan koskaan purrut vahingoittavasti. Kuullessaan hälytysajoneuvon äänen se nosti kuononsa taivasta kohti ja ulvoi pitkään ulisten, kunnes hälytysajoneuvon ääni vaimeni. Mutta palasi sodasta myös tosi fiksuja koria. Kummisetäni saksanpaimenkoira Jeri vastasi kotonaan puhelimeen kiellosta huolimatta, haki käskystä postin laatikosta, asioi omatoimisesti apteekissa sekä haki isännälleen taksin taksitolpalta. Mutta jäi Jerillekin sotamuistoja. Kun se kuuli sanan "ryssä" nosti se niskakarvansa pystyyn tai kun joku vastaantulija kaupungin kadulla molkotti venäjää, paljasti se jo kulmahampaansa.

Talvi- ja jatkosodassa sokeutui noin 230 henkilöä. Suomen Palveluskoiraliitto teki aloitteen opaskoirien kouluttamiseksi vuonna 1939. Järjestelmällinen opaskoirien koulutus käynnistyi sotamarsalkka Mannerheimin ollessa Suomen Punaisen Ristin puheenjohtajana. SPR:n rahoittamana ja Ruotsin antaman asiantuntija-avun turvin sotasokeille koulutettiin opaskoiria usean vuoden ajan. Sodan vielä kestäessä luovutettiin ensimmäiset koirat sotasokeille vuonna 1940. Kouluttajina toimivat Suomen Palveluskoiraliiton alaisuudessa toimivat sotakoirien kouluttajat. Luonteeltaan sopivan, hyvän palveluskoiran kouluttaminen opaskoiraksi kesti keskimäärin kymmenen viikkoa, joista kuusi ensimmäistä viikkoa oli koiran ja sen kouluttajan yhteistyötä ja sen jälkeen vielä neljä viikkoa yhdessä sokean kanssa.

Ennen sotaa Pentti Luotolalla oli pääasiallisesti saksanpaimenkoiria. Sodan jälkeen hän keskittyi rottweiler- ja bokseri koirarotuihin. Nämä rodut eivät olisi pärjänneet ohuen ja lyhyen karvansa vuoksi ankarissa talvisissa sotaolosuhteissa. Sen sijaan ne soveltuivat luonteensa puolesta erittäin hyvin tottelevaisuus- ja palveluskoirakoulutukseen sekä sodan jälkeisen opaskoirakoulutuksen aloittamiseen. Luotola tarttui myös tähän mahdollisuuteen ja haasteeseen ja koulutti opaskoiria sotasokeille. Rauhanaikana opaskoirien kouluttamisesta kiinnostuivat myös muut palveluskoira-aktiivit. Sen vuoksi perustettiin Opaskoirayhdistys, jonka omat kouluttajat kouluttivat opaskoiria siviilisokeille. Yhdistyksen perustajajäsenenä Luotola jatkoi opaskoirien kouluttamista myös siviilisokeille, kunnes vetäytyi omistamansa koirakoulun johtajaksi ensin Oulunkylään ja sitten uuteen koirakouluunsa Espooseen. Parhaimmillaan hänellä oli eritoutuisia omia koira yhtä aikaa toistakymmentä. Ennakkoluulottomasti ja antaumuksella hän kasvatti ja koulutti omia ja hänelle uskottuja näyttely-, palvelus-, sota-, ja opaskoiria, niitä aina kunnioittaen ja koskaan niitä aliarvioimatta. Hän ei koskaan pelännyt edes vihaista vierasta koiraa. Hänen mottonsa olikin " Ei koira koiraa pure".

Moni suomalainen sotilas saa olla kiitollinen näille nelijalkaisille työtovereilleen, selvittyään niiden ansiota sodassa hengissä ja mahdollisimman vähin vammoin. Tällaisia sotakoiria olivat mm. saksanpaimenkoirat Matti Vakaa, Taru, Sota-Kiri, Kimi, Raimo Marjaniemen Marski, Syvärin Ratto, Jeri sekä Sota-Siro ja Iro, Wulf ja "punaupseeri" Andy ja airedalenterrierit Timo ja Poukku. Näiden ja monen muun sotakoiran kunniaksi Viitasaarella 28.5.2017 paljastettiin muistolaatta "SOTAKOIRAT TALVI- JA JATKOSODASSA".

Haastateltu on Pentti Luotolan poika,

Hannu Luotola, Lääketieteen ja kirurgian tohtori, Erikoilääkäri